

Vlaams
Parlement

stuk **860** (2010-2011) – Nr. 1
ingediend op 23 december 2010 (2010-2011)

Gedachtewisseling

over de nota van het Vlaams Vredesinstituut
‘Amerikaanse tactische kernwapens in Kleine Brogel
in het licht van internationale ontwikkelingen’

Verslag

namens de Commissie voor Buitenlands Beleid,
Europese Aangelegenheden en Internationale Samenwerking
uitgebracht door de heer Marc Hendrickx

Samenstelling van de commissie:

Voorzitter: de heer Frank Creyelman.

Vaste leden:

de heren Ludwig Caluwé, Paul Delva, mevrouw Sabine Poleyn, de heer Johan Verstreken;
de heer Frank Creyelman, mevrouw Katleen Martens, de heer Christian Verougstraete;
de dames Ann Brusseel, Fientje Moerman;
mevrouw Fatma Pehlivan, de heer Jan Roegiers;
de heren Matthias Diependaele, Marc Hendrickx;
de heer Peter Reekmans;
de heer Luckas Van Der Taelen.

Plaatsvervangers:

de heren Lode Ceyskens, Carl Decaluwe, Ward Kennes, Veli Yüksel;
de heer Johan Deckmyn, mevrouw Marijke Dillen, de heer Stefaan Sintobin;
de heren Marnic De Meulemeester, Bart Tommelein;
de heer Philippe De Coene, mevrouw Mia De Vits;
de dames Danielle Godderis-T'Jonck, Liesbeth Homans;
de heer Jurgen Verstrepen;
de heer Bart Caron.

Toegevoegde leden:

de heer Christian Van Eyken;
de heer Karim Van Overmeire.

INHOUD

I. Inleidende toelichting	4
II. Bespreking	5
Gebruikte afkortingen	11
Bijlagen:	
Bijlage 1: Brief vanwege de Commissie voor Buitenlands Beleid, Europese Aangelegenheden en Internationale Samenwerking aan het Vlaams Vredesinstituut inzake de verdere opvolging van de resolutie betreffende een kernwapenvrije wereld	13
Bijlage 2: Achtergrondnota 'Amerikaanse tactische kernwapens in Kleine Brogel in het licht van internationale ontwikkelingen' – Vlaams Vredesinstituut – 22 september 2010	17
Bijlage 3: Brief van enkele Belgische federale parlementsleden aan de leden van het VS-Congres over de modernisering van de tactische kernwapens van het type B61	39
Bijlage 4: De Britse en Franse rol in het nucleaire beleid van de NAVO	43

In de Commissie voor Buitenlands Beleid, Europese Aangelegenheden en Internationale Samenwerking werd op datum van dinsdag 9 november 2010 een gedachtewisseling gehouden over de door het Vlaams Vredesinstituut opgestelde nota 'Amerikaanse tactische kernwapens in Kleine Brogel in het licht van internationale ontwikkelingen' (zie bijlage 2). De nota in kwestie werd toegelicht door de heer Tomas Baum, directeur van het Vredesinstituut, en door doctor Marjolein Muys, wetenschappelijk navorser bij het instituut.

I. INLEIDENDE TOELICHTING

De heer *Tomas Baum* legt uit dat men de voorliggende achtergrondnota mee heeft opgesteld in antwoord op een brief in die zin – de data 11 mei 2010 – die vanuit deze commissie werd gericht aan het Vlaams Vredesinstituut (zie bijlage 1). Op die manier kan deze nota de basis vormen van de huidige gedachtewisseling. In de nota wordt een overzicht gegeven van recente ontwikkelingen inzake nucleaire strategie op internationaal niveau en wordt een en ander gerelateerd aan de meer lokale context.

Mevrouw *Marjolein Muys* verklaart de nota op een eerder synthetische wijze te zullen toelichten, waarna de heer Baum, bij wijze van uitgeleide, nog even zal terugkomen op een aantal aspecten die relevant kunnen zijn in het licht van de Vlaamse bevoegdheden.

Mevrouw Marjolein Muys stelt dat de nota een antwoord formuleert op de vraag naar de rol van Amerikaanse kernwapens in Vlaanderen in het licht van de nieuwe nucleaire strategie van de VS en de NAVO. Ze vertrekt van de lokale context om dan uit te zoomen naar het internationale niveau. Voorts wordt het belang van de internationale ontwikkelingen voor de discussie rond kernwapens in Vlaanderen geduid.

Er is in Vlaanderen een breed politiek en maatschappelijk draagvlak aanwezig om de Amerikaans kernwapens uit Kleine Brogel te verwijderen. Het politieke draagvlak blijkt uit de resolutie van het Vlaams Parlement die aanleiding gaf tot deze gedachtewisseling (*Parl. St.* VI. Parl. 2009-10, nr. 388/2). Een bevraging van duizend Vlamingen door het Vredesinstituut in 2007 wees uit dat tweederde van de bevolking geen kernwapens op Belgisch grondgebied wil. Internationaal wordt het gebruik van kernwapens steeds meer in vraag gesteld.

Belangrijke voortrekker van de trend is de Amerikaanse president Obama die in april 2009 zijn engagement voor een kernwapenvrije wereld uitsprak. Een jaar later is het nucleaire beleid van de VS herzien. Het type kernwapen dat in Europa wordt opgeslagen, wordt in die nieuwe strategie apart behandeld.

De capaciteit van de korteafstandsraketten blijft in de volgende vijf jaar behouden en er wordt flink geïnvesteerd in het onderhoud. De beslissing wordt gemotiveerd met een verwijzing naar Rusland en de korteafstandsraketten die het vlakbij de grens met NAVO-lidstaten heeft opgesteld. Enkele dagen na de publicatie en herziening van het nucleaire beleid van de VS werd overigens een verdrag met Rusland ondertekend dat ertoe strekt het aantal langeafstandswapens aan beide kanten verder te reduceren. President Obama en minister van Buitenlandse Zaken Hillary Clinton hebben zich er intussen toe geëngageerd om in toekomstige onderhandelingen met Rusland ook de korteafstandswapens ter sprake te brengen.

De relatie met Rusland is de centrale factor in de hele discussie. De korteafstandswapens in Europa zijn een reliek uit de Koude Oorlog toen de aanwezigheid ervan noodzakelijk werd geacht tegenover de gepercipieerde conventionele militaire superioriteit van het Warschaupact. Na de Koude Oorlog is het militaire belang van die wapens sterk afge-

nomen, onder meer door het korte bereik. Door de uitbreiding van de NAVO kunnen ze geen belangrijke doelwitten meer raken want ze zijn niet langer in staat om de grenzen van de NAVO te overschrijden. Alle potentiële doelwitten liggen bovendien binnen het bereik van de langeafstandwapens die in de VS opgesteld staan.

Kernwapens zijn ook nutteloos in de strijd tegen het terrorisme omdat er doorgaans geen vaste uitvalsbasissen zijn die erdoor kunnen worden getroffen. De conventionele militaire capaciteit van de VS en de NAVO is de grootste ter wereld. Het ligt daarom niet voor de hand dat de VS kernwapens zouden inzetten mocht zich een dreiging voordoen ten aanzien van Europese lidstaten.

Waarom liggen de kernwapens dan nog in Kleine Brogel opgeslagen? Zelfs met een verminderd militair belang, vervullen ze nog steeds een politieke en symbolische functie in het veiligheidsbeleid van het NAVO-bondgenootschap. De West-Europese NAVO-lidstaten ervaren doorgaans de aanwezigheid van kernwapens op hun grondgebied als een nutteloos overblijfsel van de Koude Oorlog, maar voor de nieuwe Oost- en Centraal-Europese lidstaten ligt dat helemaal anders. Zij zien ze als een noodzakelijk afschrikmiddel tegen de potentiële dreiging van Rusland. Het biedt de garantie dat bij een aanval van Rusland, de VS te hulp schiet.

Er is binnen de NAVO overigens onenigheid over het nucleaire beleid. Dat bleek toen vijf West- en Noord-Europese lidstaten de strategiekwestie agendeerden op een informele vergadering. Er is uiteindelijk beslist dat de Amerikaanse kernwapens die in Europa opgesteld staan niet eenzijdig en zonder voorafgaand akkoord van de alliantie kunnen worden teruggetrokken omdat ze als essentieel worden beschouwd voor de afschrikkingskracht van de NAVO. Het aandeel en de rol van kernwapens binnen de defensiestrategie van de NAVO wordt nog in november 2010 heroverwogen in het kader van de herziening van het strategische concept van het bondgenootschap. De expertengroep die het voorbereidt, heeft zich alvast uitgesproken voor het behoud van de kernwapens, geeft mevrouw Muys mee.

Samenvattend stelt de spreekster dat de internationale inspanningen voor nucleaire ontwapening, gecombineerd met het lokale en maatschappelijke draagvlak daarvoor, ongekende perspectieven bieden voor een kernwapenvrij Vlaanderen. Het blijft afwachten tot het nieuwe strategische concept van de NAVO geformuleerd wordt. Het behoud van de wapens is, zoals gezegd, vooral belangrijk als symbool voor de transatlantische cohesie. De aanwezigheid van die wapens in Europa is ook een thema dat in het toetsingsproces van het Non-Proliferatieverdrag aan bod komt. Als er wordt beslist om de Amerikaanse kernwapens te behouden, dan moet er rekening worden gehouden met het negatieve signaal dat daarmee wordt gegeven ten aanzien van landen met nucleaire ambities. Ook het prijskaartje mag niet uit het oog verloren worden, want de vliegtuigen die de kernwapens zouden vervoeren in oorlogstijd, zijn eigendom van de Belgische staat. Dankzij een recent onderhoud kunnen ze nog een tiental jaar mee, maar dan is vervanging onvermijdelijk.

II. BESPREKING

De heer *Marc Hendrickx* wil het hebben over het spanningsveld tussen de oude, vertrouwde leden van de NAVO en de nieuwe lidstaten. In hoeverre is dat voelbaar, wil het lid weten. Zorgt een en ander voor concrete spanningen tussen de betrokken partijen?

Er is in de nota ook sprake van een brief die een aantal federale parlementsleden aan het VS-Congres hebben gericht in september 2009. Is die ooit beantwoord en kan die brief desgevallend worden ingezien?

Mevrouw Muys vond de brief via een speurtocht op het internet en verklaart zich bereid te onderzoeken of hij ooit is beantwoord (zie bijlage 3).

De heer *Ludwig Caluwé* wil zijn waardering uitspreken voor het document dat een overzicht en inzicht biedt in de problematiek. Ongeacht de eigen intenties, is lidmaatschap van een bondgenootschap ook een factor waar terdege rekening mee moet worden gehouden, stelt het lid. De psychologie van de Oost-Europese staten kan hij zeer wel volgen, gezien de vele jaren die ze onder het communistische regime gebukt gingen.

De heer *Karim Van Overmeire* gaat terug naar 24 februari 2010, toen in de plenaire vergadering een voorstel van resolutie voorlag over een kernwapenvrije wereld waarvoor de spoedbehandeling werd gevraagd. Het lid stelt dat zijn voorkeur er toen naar uitging eerst het Vredesinstituut daarover te horen. Er was echter geen meerderheid voor die optie. Er werd wel toegezegd dat de problematiek in de commissie zou worden opgenomen. Van daar dan ook deze gedachtewisseling.

In de tekst van de resolutie worden kernwapens de meest gruwelijke en destructieve massavernietigingswapens genoemd. Dat klopt ook volgens het lid, die wijst op de afschuwelijke gevolgen en de dreiging die daarvan uitgaat. Dat brengt psychologisch al de beweging op gang om ze zo snel als mogelijk te willen zien verdwijnen.

De heer Van Overmeire heeft daar echter een dubbel gevoel over omdat de vrede in Europa precies ook een gevolg is van de wederzijdse afschrikking: MAD, of Mutually Assured Destruction. Door hun destructieve kracht droegen kernwapens zo bij tot het handhaven van de vrede. De eeuwenlange oorlogsvoering in Europa – dat gigantische bedragen spendeerde aan conventionele bewapening – werd zo een halt toegeroepen. Een groot deel van het geld dat vroeger naar bewapening ging, kon zo besteed worden aan andere maatschappelijk relevante zaken. De situatie is uniek in de wereld, stelt het lid. Vrede kan bekomen worden door ofwel alle wapens weg te willen ofwel door mechanismen te laten spelen die de vrede mogelijk maken. Een ander voorbeeld ziet de heer Van Overmeire in India en Pakistan die tot driemaal toe een gruwelijke oorlog uitvochten. Zodra ze kernmachten zijn geworden is er alleen nog sprake van enkele schermutselingen.

De heer Van Overmeire houdt er in die zin een genuanceerde visie op na. De discussie kan volgens hem ook niet worden losgekoppeld van conventionele bewapening: er is geen zekerheid dat door alle kernwapens te verwijderen er ook echt een meer vreedzame wereld ontstaat. En dan grijpt men misschien weer naar andere wapens, conventionele, biochemische enzovoort.

Dat er een groot draagvlak is voor verwijdering van de kernwapens in Vlaanderen, kan het lid aannemen, maar hij meent dat de correcte vraag luidt of men eenzijdig tot die beslissing tot verwijdering komt of na onderhandelingen. Dat mist hij in de vraagstelling. Hij waarschuwt er ook voor rekening te houden met de omgeving, omdat 60 jaar onder de Amerikaanse atoomparaplu allicht de illusie heeft gewekt dat de wereld een vreedzaam paradijs is. Er zijn echter nog vele regimes die veel minder vreedzaam denken, oppert de heer Van Overmeire nog.

Het systeem van collectieve veiligheid vindt het lid belangrijk. Het verschil in uitgangspunt tussen de Europese landen die al jaren vrede kennen en de Centraal- en Oost-Europese die nog de dreiging voelen van Rusland, is duidelijk. In een systeem van collectieve veiligheid kan men de voordelen van de collectiviteit plukken, maar heeft men net zo goed verantwoordelijkheden. Rusland typeert zich door niet bijzonder fijngevoelig leiderschap, intern en internationaal, stelt de heer Van Overmeire vast. Daarbij verwijst hij naar de vaak brutale handelswijze met de eigen bevolking, Tsjetsjenië, de conventionele oorlog in Georgië, de cyberoorlog tegen Estland, een EU-lidstaat. Met het oog op de aard van het

Russische beestje, kan de heer Van Overmeire best begrijpen dat die landen bescherming zoeken bij de VS. Als de verantwoordelijkheid in een systeem van collectieve veiligheid dan inhoudt dat er louter een aantal tactische kernwapens gestockeerd moeten worden, dan moet men zichzelf de vraag stellen of dat een te hoge prijs is. Dat sluit voor het lid zeker niet uit dat het doel via onderhandeling met Rusland moet zijn uiteindelijk zo weinig mogelijk conventionele wapens en tactische kernwapens in Europa te hebben. Eenzijdige ontwapening lijkt hem echter geen goed idee.

De VS zijn volgens de nota het enige land dat zijn kernwapens buiten het eigen grondgebied heeft opgesteld. Dat maakt dat heel wat landen zich daardoor beschermd voelen. De heer Van Overmeire zou liever een Europese kernmacht zien, maar accepteert de realiteit. Hij weet evenwel ook dat heel wat landen met zowel middelen als mogelijkheden om zelf kernwapens te ontwikkelen, dat finaal niet hebben gedaan: denken we maar aan een land als Duitsland of Polen. Als de Amerikaanse atoomparaplu verdwijnt, ziet de situatie er echter plots heel anders uit, stelt het lid. Hij pleit dan ook voor voorzichtigheid.

Inzake veiligheid heeft mevrouw Muys een punt, vindt de heer Van Overmeire. Hoe meer kernwapens in de wereld, hoe groter het risico dat een of andere terroristische groepering er ooit gebruik van maakt. Het lid vraagt zich wel af of Kleine Brogel dan de achillespees zal zijn. Hij denkt veeleer aan Noord-Korea, Pakistan of China als het erom gaat dat Al Qaida ooit kernwapens in handen krijgt. Men moet vanzelfsprekend te allen prijze vermijden dat het zo ver komt, stelt hij nog. Dat doen, kan alleen door erop toe te zien dat de basis van Kleine Brogel, zolang er kernwapens liggen, afdoende beschermd is.

De verwijzing naar president Obama en zijn verondersteldelijk eerder pacifistische opstelling, kan de heer Van Overmeire niet helemaal inschatten. Het gaat hier immers wel over de president van een land met een ongelooflijke voorsprong op het gebied van conventionele bewapening. Dat zelfs de rechterzijde in de VS nu enigszins meegaand lijkt inzake nucleaire ontwapening, heeft dan ook alles te maken met het feit dat de Amerikaanse conventionele voorsprong onoverkomelijk groot is, concludeert het lid. Europa staat minstens 20 of 30 jaar achter qua ontwikkeling. Ook dat moet mee in rekening worden gebracht, meent de heer Van Overmeire.

Op pagina 12 van de nota leest het lid nog dat de voortgezette ontplooiing van Amerikaanse kernwapens in Europa een slecht signaal zendt naar landen met nucleaire ambities zoals Iran en Noord-Korea. Dat vindt het lid een heel betwistbare stelling. De terugtrekking van Amerikaanse kernwapens uit West-Europa betekent volgens hem niet dat dergelijke landen hun ambities zouden opbergen. Hun ambitie stamt uit het gevoel van kwetsbaarheid voor een conventionele aanval vanuit de VS. Landen met kernwapens worden immers niet aangevallen zoals in het geval van Iran en Noord-Korea de facto wordt aangetoond, geeft de heer Van Overmeire mee. Irak daarentegen, is aangevallen omdat het niet over kernwapens beschikte. Noord-Korea niet, want dat heeft er wel. De terugtrekking van tactische wapens uit West-Europa zal volgens het lid dan ook geen enkel effect hebben op de nucleaire ambities van welk land ook.

Er wordt in de nota ook niets gezegd over de Franse en Britse strategische kernwapens. In welke mate zijn die wapens ingeschakeld in het systeem van collectieve veiligheid? Het lid denkt dat ze er helemaal niet in ingebed zijn. Het lijkt hem belangrijk dat te weten vooral eer de Amerikaanse kernwapens zomaar uit Europa te verwijderen.

De heer *Bart Caron* vindt het een goede zaak dat deze nota voorligt, kwestie van een beter beeld te krijgen van de historiek en context van de problematiek. De politieke conclusies van het document leunen volgens het lid nauw aan bij de resolutie die in het Vlaams Parlement is goedgekeurd. Hij ziet op alle niveaus een brede maatschappelijke consensus met betrekking tot de aanwezigheid van kernwapens, in Vlaanderen in het bijzonder. Het zou van grote moed getuigen mocht de Vlaamse Regering die houding bekrachtigen, meent

de heer Caron. Hij begrijpt wel dat het als lid van de NAVO niet eenvoudig is daarover zomaar verklaringen af te leggen.

Het voordeel van een klein land of gebied dat twee gruwelijke oorlogen heeft meege maakt, ligt in het symbolisch kapitaal, dat kan aangewend worden om te ijveren voor eenzijdige ontwapening en het weghalen van kernwapens, vindt het lid. Hij wil opnieuw een verzoek tot de regering richten om die beweging officieel te bekrachtigen. Vlaanderen moet volgens hem de kant van de pacifistische beweging kiezen zonder naïef te zijn en uit de NAVO te stappen. De symboolwaarde van verwijdering van de kernwapens op de vooravond van 2014 zou een groot effect hebben, meent de heer Caron.

Mevrouw *Marjolein Muys* stelt dat bepaalde vragen buiten het nauw omschreven doel van de nota liggen. Ze heeft vooral onderzoek verricht naar de nieuwe nucleaire strategie van de VS en de NAVO en bepaalde ontwikkelingen die vermeld waren in de brief aan het Vredesinstituut. De spreker verklaart volledig bereid te zijn om verder onderzoek te doen om vragen zoals over de Franse en Britse kernwapens later correct te kunnen beantwoorden (zie bijlage 4).

Bij de kritiek op de formulering dat de Centraal- en Oost-Europese lidstaten van de NAVO nog altijd gevoelig zijn voor de dreiging van Rusland, verzekert mevrouw Muys de commissie dat ze dat niet pejoratief heeft bedoeld. Ze wil zeker niets afdoen aan de argumenten van die landen.

Dat de nucleaire paraplu van de VS diverse Europese landen ervan heeft weerhouden zelf kernwapens te ontwikkelen, vond de onderzoekster ook in de relevante literatuur vaak als argument voor behoud van de kernwapens terug. Ze erkent dat er ongetwijfeld een deel waarheid achter schuilt, maar stelt dat het alvast niet kon beletten dat Frankrijk in de jaren '60 zelf een nucleair programma heeft opgezet.

Frankrijk zat toen ook niet in de militaire structuur van de NAVO, oppert de heer *Karim Van Overmeire*.

Het blijkt ook niet de bedoeling van mevrouw *Marjolein Muys* om president Obama als de grote pacifist af te schilderen, al neemt hij het nucleaire dossier echt ter harte. Dat bleek uit de studie. Het klopt alvast ook dat de VS de machtigste staat ter wereld worden als iedereen braafjes de kernwapens zou inleveren.

Mevrouw Muys weerlegt de kritiek op de stelling dat het behoud van de Amerikaanse kernwapens in Europa een negatief signaal zou uitzenden naar landen met nucleaire ambities. Ze is van mening dat men niet aan een bepaald land de voorwaarden van het Non-Proliferatieverdrag kan opleggen als men die niet zelf in acht neemt. Een van de voorwaarden van het verdrag is precies geen kernwapens buiten het eigen grondgebied op te stellen. Als men dan van andere landen wil eisen dat ze geen kernwapens ontwikkelen, dan moet men in eerste instantie zelf aan de voorwaarden voldoen, vindt mevrouw Muys. Het signaal waarvan sprake is veeleer symbolisch bedoeld.

De heer *Karim Van Overmeire* onderschrijft het punt dat mevrouw Muys maakt inzake het zelf respecteren van een verdrag vooraleer het aan anderen op te leggen. De eenzijdige teugtrekking van tactische nucleaire kernwapens uit West-Europa zal dergelijke landen volgens het lid echter niet overtuigen. Hij stelt dat landen als Iran überhaupt niet van hun nucleaire ambitie afstappen vanwege de gigantische achterstand in conventionele bewapening. Alleen een wereldomvattend akkoord kan dat bereiken. Het effect van een signaal als de terugtrekking van de luttel kernwapens in Kleine Brogel is dus bijzonder beperkt zo al niet nihil, besluit het lid.

Op het concept eenzijdige dan wel stapsgewijze terugtrekking is mevrouw *Marjolein Muys* niet dieper ingegaan in de nota, stelt ze. Ze wil zich daarover ook niet uitspreken. Ook

het thema van het spanningsveld tussen de oude en nieuwere lidstaten van de NAVO, ligt buiten het onderzoeksterrein dat mevrouw Muys heeft onderzocht. Ook dat wil ze echter best verder uitdiepen.

De heer *Tomas Baum* meent dat het een simpel politiek gegeven is, dat in NAVO-verband bij consensus moet worden beslist, hetgeen een aantal mensen toelaat hun de facto veto-recht in te roepen. Daar kan men in dergelijke verbanden niet omheen. Allicht is dat ook de verklaring waarom er niets beweegt.

Wat Kleine Brogel zo interessant maakt, is dat de daar opgeslagen wapens nog enkel een symbolische functie hebben, oppert de heer Baum. Ze hebben geen enkele reële militaire functie meer. De idee dat men om zich te verdedigen tegen een bedreiging moet vasthouden aan de solidariteit door kernwapens te behouden die nooit tijdig ingezet en operationeel kunnen zijn, lijkt de heer Baum absurd. Alles is voorbij voor ze van de grond zijn. Als men die idee genegen is, dan moet er op zijn minst naar efficiëntie gezocht worden, stelt hij, en moeten de kernwapens opgesteld worden waar ze wel nog kunnen worden ingezet. Hij besluit dat het nimbysdroom – not in my backyard – de implicatie van de redenering is in plaats van het uitgangspunt.

De heer *Karim Van Overmeire* kan die redenering volgen, als de overwegingen louter praktisch van aard zijn. De inefficiëntie van de wapens wordt echter gebruikt om er een heel verhaal rond te spinnen met als onderliggende idee dat de Russische dreiging niet het probleem van Vlaanderen is, omdat het ver genoeg ligt. Het enige doel is dan een kernwapenvrij Vlaanderen. Het lid vindt echter dat er oog moet zijn voor het systeem van collectieve verdediging en de verantwoordelijkheden die daaraan gekoppeld zijn voor elkeen. Als om tactische redenen de kernwapens verplaatst zouden worden, dan heeft hij met die NAVO-beslissing geen probleem. Het mag nooit de bedoeling zijn om er enkel hier van af te raken en dan te pronken met een kernwapenvrije zone. Die houding is niet correct.

De heer *Tomas Baum* brengt nog enkele aspecten onder de aandacht die van belang kunnen zijn voor Vlaamse bevoegdheden. De nucleaire ontwapening is een belangrijk symbooldossier, stelt hij, en de rol van Vlaanderen blijft ook louter symbolisch. Het is gewoon niet mogelijk aan de eigen wensen uitdrukking of uitvoering te geven. Er is wel een breder kader waarin de Vlaamse overheid een duidelijker rol opneemt, met name voor wat betreft de uitvoering van het Non-Proliferatieverdrag.

Het verdrag heeft drie doelstellingen: de verspreiding van kernwapens tegengaan, de bestaande arsenalen afbouwen en het niet-militair of vreedzaam gebruik van kernenergie veilig stellen. Die laatste opdracht behoorde voornamelijk toe aan het Internationaal Atoomagentschap (IAEA) dat erop moet toezien of kernenergie voor civiel gebruik wordt aangewend of niet.

Aan de niet-verspreiding zit een ander aspect vast, stelt de heer Baum. De Vlaamse overheid beschikt over de bevoegdheid om dual-usegoederen te controleren en neemt alleen al daardoor dus deel aan de tenuitvoerlegging van het Non-Proliferatieverdrag. Met de wijziging van de bijzondere wet is Vlaanderen bevoegd geworden voor controle op in-, uit- en doorvoer van militair materieel en van producten en technologieën voor tweërlei gebruik. Via die bevoegdheid neemt Vlaanderen een reële verantwoordelijkheid in de strijd tegen proliferatie van nucleaire wapens, op basis van de Europese verordening 428/2009 over dual use. Ze is rechtstreeks van toepassing in lidstaten en er is een lijst in opgenomen van producten uit internationale lijsten in het kader van non-proliferatie. De heer Baum heeft het over 'Zangger Committee' en de 'Nuclear Suppliers Group', twee internationale regimes die lijsten opstellen. In dat grote verhaal ligt een duidelijke rol besloten voor de Vlaamse overheid.

Twee zaken ziet de heer Baum ter zake in het kader van de wetgevende en de controlewerkzaamheden van het parlement. In een advies van 30 september 2008 werd er al op gewezen dat er zich problemen stellen inzake de verhouding tussen federale en gewestelijke bevoegdheden. De aanbevelingen van het Vredesinstituut hadden toen meer bepaald betrekking op de mogelijke consultatie door een gewest van een Europese of internationale partner, de toegang tot informatie die uitgaat van internationale controleregimes op het vlak van nucleaire wapenbeheersing en de bijdrage van de gewesten tot de bepaling van het Belgische standpunt op bijeenkomsten van dergelijke controleregimes. Mits een cosmetische aanpassing van de federale wetgeving is dat probleem *prima facie* opgelost. De heer Baum is er echter van overtuigd dat het probleem fundamenteel nog steeds bestaat.

Voor een goede implementatie van de verordening 428/2009 moet ook in Vlaanderen nog wetgevend werk geleverd worden, en dan vooral rond de strafbepalingen. Dat is een belangrijk aspect.

Het Vlaams Vredesinstituut is desgevraagd ook gaarne bereid een nota aan te reiken met een analyse van het hele dual-useverhaal.

Frank CREYELMAN,
voorzitter

Marc HENDRICKX,
verslaggever

Gebruikte afkortingen

IAEA	International Atomic Energy Agency
MAD	Mutually Assured Destruction
NAVO	Noord-Atlantische Verdragsorganisatie
nimby	not in my backyard
VS	Verenigde Staten

BIJLAGE 1:

Brief vanwege de Commissie voor Buitenlands Beleid, Europese Aangelegenheden en
Internationale Samenwerking aan het Vlaams Vredesinstituut
inzake de verdere opvolging van de resolutie
betreffende een kernwapenvrije wereld

V L A A M S P A R L E M E N T

aan : de heer Tomas Baum
directeur Vlaams Vredesinstituut
Leuvenseweg 86
1000 Brussel

datum : 11 mei 2010

ons kenmerk : dec/com/bui/bde/100511.018

betreft : resolutie betreffende een kernwapenvrije wereld – opvolging

Geachte heer,

Op haar bijeenkomst van dinsdag 27 april 2010 heeft de Commissie voor Buitenlands Beleid, Europese Aangelegenheden en Internationale Samenwerking – tijdens de ‘regeling van de werkzaamheden’ – beslist om in te gaan op uw voorstel (cf. uw mail d.d. 26/03/2010) aangaande de verdere opvolging van de op 24 februari 2010 door de plenaire vergadering van het Vlaams Parlement aangenomen resolutie betreffende een kernwapenvrije wereld (*Parl. St.* VI. Parl. 2009-2010, nr. 388/2).

De commissie heeft dienaangaande echter wel de precisering aangebracht dat bij een en ander ook rekening gehouden dient te worden met de ontwikkelingen die zich op dit domein op internationaal diplomatiek niveau recent hebben voorgedaan of nog zullen voordoen. Ze denkt daarbij aan de herformulering van de nucleaire strategie van de Verenigde Staten door president Obama, de ondertekening van een nieuw START-verdrag tussen de Verenigde Staten en Rusland en de Top voor Nucleaire Veiligheid van Washington die alle in de loop van de maand april hebben plaats gevonden. Zo mogelijk zou ook de Toetsingsconferentie van het Non-Proliferatieverdrag, die in de loop van de maand mei doorgaat, in de overwegingen betrokken moeten worden.

Qua finaliteit van deze oefening is de commissie de mening toegedaan dat dit alles moet kunnen uitmonden in een gedachtewisseling met het Vlaams Vredesinstituut over de rol van de Amerikaanse kernwapens in Vlaanderen in (breed genomen) het licht van de nieuwe nucleaire strategie van de VS en de NAVO.

Met vriendelijke groeten,

Karim Van Overmeire
Voorzitter
Commissie voor Buitenlands Beleid, Europese
Aangelegenheden en Internationale Samenwerking

BIJLAGE 2:

Achtergrondnota ‘Amerikaanse tactische kernwapens in Kleine Brogel
in het licht van internationale ontwikkelingen’
Vlaams Vredesinstituut – 22 september 2010

Amerikaanse tactische kernwapens in Kleine Brogel in het licht van internationale ontwikkelingen

Marjolein Muys

Achtergrondnota
22 september 2010

COLOFON**Auteur:**

Marjolein Muys

Eindredactie

Tomas Baum

Wies De Graeve

Lay-out

Wendy Guns, Gramma nv

Brussel, 22 september 2010

ISBN 9789078864363

Disclaimer

Hoewel door het Vlaams Vredesinstituut uiterste zorgvuldigheid werd betracht bij de redactie van dit rapport, kan het niet aansprakelijk worden geacht of gesteld voor mogelijke onzorgvuldigheden of onvolledigheden. Tevens wordt geen enkele vorm van aansprakelijkheid aanvaard voor enig gebruik dat een lezer van dit rapport maakt.

Samenvatting

Op 24 februari 2010 nam het Vlaams Parlement een resolutie betreffende een kernwapenvrije wereld aan. Daarin wordt de Vlaamse Regering gevraagd om er bij de Federale Regering op aan te dringen om binnen het NAVO-bondgenootschap te pleiten voor de verwijdering van alle kernwapens uit de wereld en dus ook uit Vlaanderen. In antwoord op een vraag van de Commissie voor Buitenlands Beleid, Europese Aangelegenheden en Internationale Samenwerking van het Vlaams Parlement^I wordt in voorliggende nota een overzicht geboden van recente ontwikkelingen inzake nucleaire strategie die zich op internationaal niveau hebben voorgedaan."

Na een korte schets van de lokale politieke en maatschappelijke context, wordt de aanwezigheid van de Amerikaanse kernwapens historisch geduid. In wat volgt worden recente evoluties inzake nucleaire ontwapening besproken, en hun belang voor de discussie in Vlaanderen wordt toegelicht. Daarbij wordt ingegaan op de herformulering van de nucleaire strategie van de Verenigde Staten, de ondertekening van een nieuw START-vedrag tussen de Verenigde Staten en Rusland, het debat binnen de NAVO en het toetsingsproces van het Non-Proliferatieverdrag. Deze ontwikkelingen vormen immers het internationale kader voor het debat over het stationeren van nucleaire wapens in Europa.

Internationaal worden de inspanningen om betekenisvolle stappen naar nucleaire ontwapening te zetten opgedreven, en dit kan perspectieven bieden voor een kernwapenvrij Europa, een doel dat in Vlaanderen zowel politiek als maatschappelijk een groot draagvlak kent. Of het momentum voor nucleaire ontwapening binnen de NAVO en op internationaal vlak wordt benut om alle Amerikaanse kernwapens uit Europa te verwijderen, is evenwel onzeker. Hun symbolische functie voor de trans-Atlantische relatie wordt op dit moment mogelijk hoger ingeschat dan de symboolwaarde die terugtrekking voor wereldwijde non-proliferatie initiatieven kan beteken. Het behoud van tactische kernwapens in Europa zou echter een gevoelige impact hebben: zware financiële inspanningen voor modernisering en beveiliging; en negatieve signalen inzake de non-proliferatienormen die de VS en Europa aan andere landen willen opleggen.

-
- ^I De vraag werd per brief d.d. 11 mei 2010 gesteld in opvolging van de op 24 februari 2010 door de plenaire vergadering van het Vlaams Parlement aangenomen resolutie betreffende een kernwapenvrije wereld (Parl. St. VI. Parl. 2009-2010, nr. 388/2). Voorliggende nota werd opgesteld ter voorbereiding van een gedachtewisseling ter zake in de Commissie voor Buitenlands Beleid, Europese aangelegenheden en Internationale Samenwerking.
- ^{II} Voorliggende tekst actualiseert de nota 'Strategische ontwikkelingen m.b.t. België's resterende kerntaak', die door prof. dr. Rik Coolsaet op 2 maart 2010 aan de Commissie Nucleaire Ontwapening van de Senaat werd voorgesteld.

1 Inleiding

Op 24 februari 2010 nam het Vlaams Parlement een resolutie¹ aan, waarin wordt opgeroepen om alle nucleaire wapens uit de wereld te bannen. Meer specifiek doelt deze resolutie op de Amerikaanse kernwapens die zich op Vlaams grondgebied bevinden. Het Vlaams Parlement vraagt aan de Vlaamse Regering om er bij de Federale Regering op aan te dringen om binnen het NAVO-bondgenootschap de verwijdering van deze kernbommen te bepleiten.

Zowel op gewestelijk als op federaal niveau werden eerder al parlementaire initiatieven gelanceerd om de kernwapens uit Vlaanderen te verwijderen. In 1995 werd voor de eerste maal een resolutie² betreffende diplomatieke initiatieven ter afschaffing van kernwapens in de Kamer ingediend – deze resolutie werd echter verworpen. In 1998 werd ook in het Vlaams Parlement een resolutie³ hieromtrent verworpen. Begin 2000 keurde het Vlaams Parlement met ruime meerderheid een eerste resolutie over de aanwezigheid van kernwapens op Vlaams grondgebied goed.⁴ In 2005 vroeg de Kamer een eerste maal in een resolutie om de terugtrekking.⁵

De aanwezigheid van Amerikaanse kernraketten wordt niet alleen door politici aan de kaak gesteld. Na het succes van de vredesbeweging in het aanklagen van de plaatsing van raketten in Florennes in de jaren 1980, zijn er sinds het midden van de jaren '90 protestbewegingen ontstaan tegen de atoombommen in Kleine Brogel. Bijna jaarlijks worden vredesacties georganiseerd, die doorgaans de vorm aannemen van ludieke 'burgerinspecties'.

Volgens een bevraging van ruim duizend personen door het Vlaams Vredesinstituut in 2007 duldt tweederde van de Vlamingen (67%) geen kernwapens op Belgische bodem. Het geeft aan dat er voor de politieke initiatieven voor nucleaire ontwapening en voor de vele 'bomspotting-acties' van vredesverenigingen om en rond Kleine Brogel, een groot maatschappelijk draagvlak bestaat.⁶ Ook op lokaal politiek niveau wordt uiting gegeven aan de ontevredenheid over de ontplooiing van kernwapens: ongeveer 240 burgemeesters van Vlaamse steden en gemeenten zijn aangesloten bij het *Mayors for Peace* netwerk.⁷ Dat netwerk, in 1982 opgericht door de toenmalige burgemeester van Hiroshima, verenigt meer dan 4000 steden wereldwijd voor nucleaire ontwapening. *Mayors for Peace* lanceerde het 'Hiroshima/Nagasaki Protocol' om landen wereldwijd op te roepen in het komende decennium definitieve stappen naar nucleaire ontwapening te zetten. Het Vlaams Vredesinstituut pleitte in zijn Memorandum voor de Vlaamse verkiezingen in 2009 voor de ondertekening van het Hiroshima/Nagasaki Protocol als krachtig bottom-up signaal om tot een kernwapenvrije wereld te komen.

In deze nota wordt de aanwezigheid van de gecontesteerde kernraketten in historisch perspectief geduid. Vervolgens wordt hun rol besproken in het licht van het veranderende politieke klimaat, waarin het nut van kernwapens meer en meer in vraag wordt gesteld. In dit verband worden recente internationale ontwikkelingen inzake nucleaire ontwapening beschreven. Ten slotte gaan we na in welke mate internationale evoluties inzake nucleaire ontwapening het debat omtrent de aanwezigheid van Amerikaanse kernwapens in Europa beïnvloeden.

2 *Van afschrikmiddel tot symbool van trans-Atlantische cohesie*

2.1

Nucleaire samenwerking tijdens de Koude Oorlog

Vanaf de jaren 1950 werden, in het kader van ‘nucleaire samenwerking’ (*nuclear sharing*), Amerikaanse kernwapens op het grondgebied van Europese NAVO-lidstaten opgesteld. De wapens die in Europa gestationeerd zijn, zijn *tactische* kernwapens. In tegenstelling tot strategische kernwapens, die intercontinentaal kunnen worden ingezet (strategische missies), hebben tactische (of niet-strategische) wapens een veel korter bereik. Tactische kernwapens worden op het slagveld gebruikt om tactische en operationele vijandelijke doelwitten te vernietigen.⁸

De kernwapens in Vlaanderen zijn vliegtuigbommen (B-61) die in de luchtmachtbasis van het Noord-Limburgse Kleine Brogel staan opgesteld. Hoewel deze wapens in vreedstijd door de VS worden beheerd en bewaakt, kunnen ze in tijden van oorlog door de nationale luchtmacht naar een doelwit worden gebracht.⁹ Belgische vliegtuigen (F-16) zijn de potentiële dragers. Deze vliegtuigen, die zowel nucleaire als conventionele bommen kunnen dragen, hebben een beperkte operationele reikwijdte (ongeveer 1350 km). De kernraketten zijn daarenboven niet snel inzetbaar.¹⁰

Het systeem van nucleaire samenwerking in NAVO-verband kwam tot stand ten tijde van de Koude Oorlog, als reactie op de gepercipieerde conventioneel-militaire superioriteit van het Warschau Pact.¹¹ De aanwezigheid van Amerikaanse kernwapens in Europa werd noodzakelijk geacht omwille van hun afschrikkingseffect. En omdat bondgenoten onder de nucleaire paraplu van de VS werden beschermd, werden zij ontmoedigd om zelf kernwapens te ontwikkelen.¹²

2.2

Verminderd militair belang na de Koude Oorlog

Sinds het einde van de Koude Oorlog hebben de Amerikaanse tactische kernwapens in Europa aan militair belang verloren: ze zijn nutteloos geworden wat betreft hun gepercipieerde afschrikkingseffect. Door hun beperkte reikwijdte, gecombineerd met de uitbreiding van de NAVO naar het oosten, zijn de tactische kernwapens niet langer effectief. Om hen opnieuw bruikbaar te maken, zouden ze in oostelijke richting moeten worden verplaatst, naar het grondgebied van Oost-Europese NAVO-lidstaten (om Rusland af te schrikken) en naar de Balkan (gericht op het Midden-Oosten). Beide scenario's zijn echter hoogst onwaarschijnlijk in de huidige geopolitieke omstandigheden.¹³ Daarenboven liggen alle potentiële doelwitten die door de in Europa bewaarde bommen kunnen worden getroffen, binnen het bereik van de strategische kernwapens die in de VS zijn gestationeerd.¹⁴ De Amerikaanse militaire organisatie die verantwoordelijk is voor de kernwapens in Europa bevestigt dat de Amerikaanse tactische kernwapens in Europa geen essentieel militair nut meer hebben.¹⁵

Indien er een directe bedreiging voor Europese NAVO-lidstaten zou ontstaan, dan is het niet voor de hand liggend dat de VS hun toevlucht tot kernwapens zouden nemen. In tegenstelling tot de (gepercipieerde) conventioneel-militaire inferioriteit van de NAVO ten tijde van de Koude Oorlog, overtreffen de huidige conventionele machten van de VS en de NAVO die van de rest van de wereld.¹⁶

Kernwapens hebben bovendien een zeer beperkt afschrikkingseffect op terroristische groeperingen die geen vaste uitvalsbasis hebben.¹⁷ Indien een staat door terroristen wordt aangevallen, is het niet duidelijk tegen welke entiteit deze staat een nucleaire tegenaanval kan uitvoeren. Terroristische groeperingen zijn immers moeilijk te lokaliseren. Ontplooiing van kernwapens houdt daarenboven een risico in op diefstal door dergelijke groeperingen. Omdat ze kleiner zijn, kunnen tactische kernwapens makkelijker worden gestolen dan hun strategische tegenhangers. De laatste jaren is gebleken dat de beveiliging van de Amerikaanse kernwapens in Europa soms te wensen overlaat.¹⁸ De Amerikaanse luchtmacht signaleerde dat er een significante investering nodig is om de veiligheid rond deze opslagplaatsen te verzekeren.¹⁹ Bezorgdheid om de beveiliging van deze opslagplaatsen is niet uit de lucht gegrepen: eind januari 2010 zijn vredesactivisten erin geslaagd in de opslagplaats in Kleine Brogel binnen te dringen.²⁰

2.3

Politieke en symbolische functie

De Amerikaanse tactische kernwapens vervullen vandaag nog wel een politieke en een symbolische functie in het veiligheidsbeleid van het NAVO-bondgenootschap. Het huidige Strategische Concept, een document uit 1999 waarin de aanpak van de belangrijkste bedreigingen en uitdagingen voor de NAVO worden opgelijst, schrijft deze kernwapens een ‘politieke’ functie toe: afschrikking van mogelijke vijanden en behoud van vrede.²¹ De nucleaire samenwerking staat symbool voor de trans-Atlantische cohesie en de solidariteit binnen het bondgenootschap. Een initiatief van de VS om zijn kernwapens uit Europa terug te trekken, zou als een verminderd engagement t.a.v. Europa kunnen worden geïnterpreteerd.

Binnen de NAVO hechten vooral de nieuwe Centraal- en Oost-Europese lidstaten belang aan het behoud van de Amerikaanse tactische wapens in Europa. Voor de voormalige Sovjetsatellietstaten vormt de nucleaire samenwerking een (symbolische) garantie dat de VS hen zal beschermen tegen de dreiging van Rusland. De nucleaire paraplu was voor hen één van de redenen om tot de NAVO toe te treden.²²

2.4

Financiële consequenties

De aanwezigheid van Amerikaanse kernwapens heeft financiële consequenties voor de landen waar ze worden bewaard: de vliegtuigen die hen vervoeren in geval van oorlog dienen te worden gemoderniseerd en uiteindelijk vervangen. Naast de reeds hoge kosten van het onderhoud en de beveiliging van opslagplaatsen, zal het behoud van de Amerikaanse bommen aanzienlijke extra kosten met zich meebrengen op middellange termijn.²³ In tegenstelling tot de *life extension* van B-61's, die voor rekening van de VS is, wordt de update of vervanging van de vliegtuigen die in België staan opgesteld (F-16's) door de Belgische staat gefinancierd. De twaalf F-16's hebben sinds 2002 een aanzienlijke ‘*Mid-Life Update*’ gekregen.²⁴ Dank zij dit *life extension* programma kan België zijn NAVO-kerntaak verder vervullen tot ongeveer 2020.²⁵ Daarna zullen bijkomende investeringen nodig zijn – dergelijke investeringen zijn controversieel gezien de beperkte militaire rol van de tactische kernwapens, het gebrek aan transparantie en de druk op defensiebudgetten.²⁶

Een aantal federale parlementsleden hebben hier in september 2009 de aandacht op gevestigd. In een brief aan het VS-Congres noemden zij de verdere ontplooiing van Amerikaanse tactische kernwapens in België ‘een verspilling van middelen voor zowel de Amerikaanse als Belgische luchtmacht’. Zij stelden dat er ‘een politieke consensus bestaat dat hun ontplooiing best beëindigd zou worden’.²⁷

3 *Recente ontwikkelingen op internationaal diplomatiek niveau*

Het internationale klimaat is gunstiger geworden ten aanzien van de idee van nucleaire ontwapening. Vooraanstaande politieke leiders hebben zich in opiniestukken voor de afschaffing van kernwapens uitgesproken. Het eerste werd in januari 2007 door de voormalige ministers van Buitenlandse Zaken George Schultz en Henry Kissinger, voormalig Amerikaans minister van Defensie William Perry en voormalige Senator Sam Nunn, in de *Wall Street Journal* gepubliceerd. De voorbije jaren verschenen verklaringen in het Verenigd Koninkrijk, Duitsland, Italië, Noorwegen, Nederland en Polen.²⁸ Ook in België schreven vier Belgische Ministers van Staat een opiniestuk²⁹ waarin voor een kernwapenvrije wereld wordt gepleit.

Ivo Daalder en Jan Lodal publiceerden eind 2008 een opmerkelijk artikel in een invloedrijk Amerikaans tijdschrift over internationale relaties.³⁰ Zij stellen dat de Verenigde Staten het voortouw moeten nemen inzake nucleaire ontwapening. De rol van kernwapens in de Amerikaanse militaire strategie moet worden ingeperkt en de VS dienen hun kernwapenarsenaal drastisch te verminderen. Het nucleaire arsenaal van Rusland vormt niet langer de grootste bedreiging voor de mensheid, maar wel het toegenomen aantal kernwapens in de wereld. Volgens de auteurs zouden alle staten er wel bij varen als er wereldwijd geen kernwapens meer zijn. Indien regeringen de rol van kernwapens beperken tot het afschrikken van het gebruik van kernwapens door anderen, wordt de veiligheid van deze staten verhoogd en tegelijkertijd wordt de gepercipieerde strategische waarde van kernwapens drastisch ingeperkt.

3.1 *De nieuwe nucleaire strategie van de Verenigde Staten*

In april 2009 ging de Amerikaanse President Barack Obama tijdens een toespraak in Praag, duidelijke engagementen aan om werk te maken van een kernwapenvrije wereld. Hij riep op om 'vrede en veiligheid na te streven in een wereld zonder kernwapens'. Een jaar later, op 6 april 2010 werd de *Nuclear Posture Review* (NPR) gepubliceerd: een beleidsdocument waarin de Amerikaanse nucleaire strategie voor de komende 5 jaar wordt vastgelegd. Volgens de herziene NPR worden de omstandigheden waarin de VS stellen kernwapens te kunnen gebruiken, sterk ingeperkt. Zo zullen de VS geen kernwapens gebruiken als zij met conventionele, biologische of chemische wapens worden aangevallen (mits uitzonderingen). Daarenboven zien zij af van de ontwikkeling van nieuwe kernwapens. De NPR legt ook de nadruk op de bestrijding van nucleair terrorisme.

Tactische kernwapens worden in de NPR apart besproken, met een verwijzing naar de capaciteit van Rusland. Er wordt aangehaald dat Rusland een veel grotere tactische kernmacht bezit, waarvan een aanzienlijk deel dicht bij NAVO-bondgenoten staat opgesteld. Om die reden wordt in de NPR voorzien dat de capaciteit aan tactische kernwapens behouden blijft en dat er verder wordt gewerkt aan de verlenging van de levensduur (*life extension*) van de B-61 bommen. De NPR vermeldt toekomstige gesprekken met Rusland over de reductie van de strategische en tactische kernwapens van beide landen. Wanneer het gaat over de kernwapens in Europa, zullen de VS hun bondgenoten raadplegen, zodat beslissingen in consensus binnen de NAVO worden genomen.³¹

3.2

Onderhandelingen tussen de Verenigde Staten en Rusland

In 2009 startten Rusland en de VS formele onderhandelingen op over een nieuw verdrag over de vermindering van strategische wapens, in opvolging van het START-verdrag uit 1991 (*Strategic Arms Reduction Treaty*).³² Op 8 april 2010 werd het *Nieuwe START* akkoord ondertekend: dit verdrag reduceert het aantal strategische kernkoppen van beide kernmachten en het herintroduceert wederzijdse controles op kernwapens en verificatiemaatregelen.³³ Het verdrag legt echter geen beperkingen op aan de tactische kernwapens van Rusland en de VS.³⁴ Vlak nadat dit verdrag werd afgesloten werden verschillende oproepen gelanceerd om in een volgende gespreksronde ook de tactische kernwapens op te nemen. Zo verklaarde de Amerikaanse President Obama achteraf dat hij hoopt op verdere onderhandelingen met Rusland over de reductie van zowel strategische als tactische kernwapens.³⁵ Nadien suggereerden de Ministers van Buitenlandse Zaken van Polen en Noorwegen,³⁶ alsook de Zweedse Eerste Minister en Minister van Buitenlandse zaken,³⁷ dat de VS en Rusland in een volgende gespreksronde zouden praten over de reductie van niet-strategische kernwapens.

De Amerikaanse en de Russische autoriteiten geven weinig informatie vrij over hun tactische kernwapens, waardoor de geruchten en het wantrouwen worden aangewakkerd. De VS hebben ongeveer 500 actieve tactische kernkoppen opgesteld, waarvan 400 B-61 vliegtuigbommen. Ongeveer de helft van de B-61's staat in Europa.³⁸ Schattingen van het aantal Russische tactische kernwapens loopt van 2000 tot 5300.³⁹ Het merendeel ervan is echter oud en in de nabije toekomst waarschijnlijk verouderd. Momenteel zijn er naar schatting 650 vliegtuigbommen operationeel.⁴⁰

Op 5 februari 2010 bracht Rusland zijn nieuwe Militaire Doctrine uit, die een vroeger document uit 2000 vervangt. In deze tekst worden striktere criteria voor het gebruik van kernwapens vooropgesteld. In tegenstelling tot de vorige Doctrine, die toeliet om 'in kritieke situaties

voor de nationale veiligheid van Rusland' kernwapens in te schakelen, laat de huidige versie het gebruik ervan enkel toe in situaties waarin 'het voortbestaan van Rusland wordt bedreigd'. In dit verband wordt de strategische afschrikingscapaciteit benadrukt, wat erop lijkt te wijzen dat Rusland geen duidelijke rol aan zijn tactische kernwapens toeschrijft.⁴¹

Op 3 mei 2010 maakten de Verenigde Staten de omvang van hun kernwapenarsenaal bekend met de expliciete vermelding dat transparantie inzake kernwapenreserves belangrijk is met het oog op non-proliferatiedoelstellingen. Na de ratificatie en inwerkingtreding van het nieuwe START-verdrag zijn de VS bereid te onderhandelen over verdere reducties die alle kernwapens beslaan, zowel strategische als tactische.⁴²

3.3

De nucleaire strategie van de NAVO

Hoewel de internationale context veranderd is, is er binnen de NAVO lange tijd amper een conceptuele discussie gevoerd over de rol van tactische kernwapens. De laatste jaren is de aandacht voor het nucleaire beleid van de NAVO echter ook intern gegroeid. Eind februari 2010 hebben vijf NAVO-lidstaten (Nederland, België, Noorwegen, Duitsland en Luxemburg) de NAVO Secretaris-Generaal Anders Fogh Rasmussen gevraagd om de nucleaire strategie te agenderen op de informele NAVO-bijeenkomst op 22 en 23 april 2010 in Estland. Rasmussen maakte voor de NAVO-top echter al duidelijk dat er geen doorbraak moest worden verwacht over de tactische kernwapens die in Europa opgeslagen liggen: 'Zolang er kernwapens circuleren in de wereld, zal de NAVO een nucleair afweermechanisme nodig hebben'.⁴³ De 28 landen van de NAVO beslisten op 22 april 2010 inderdaad dat de Amerikaanse kernwapens die in Europa staan opgesteld, niet eenzijdig en zonder voorafgaand akkoord van de Alliantie kunnen worden teruggetrokken omdat zij als 'essentieel voor de afschrikingskracht van de NAVO' worden beschouwd.⁴⁴

In haar toespraak op deze vergadering stelde de minister van Buitenlandse Zaken van de VS – Hilary Clinton – dat de Verenigde Staten niet gekant zijn tegen een reductie van deze kernwapens. Ze sloot de onvoorwaardelijke verwijdering ervan echter uit en verklaarde zich enkel bereid om hun aantal terug te schroeven in ruil voor een grotere transparantie vanwege Rusland. De VS zal de terugtrekking van zijn kernwapens vanuit Europa enkel overwegen in relatie tot engagementen van Rusland om zijn niet-strategische kernwapens op grotere afstand van de grens met NAVO-landen te stockeren.⁴⁵ Ze kondigde aan dat tactische kernwapens aan bod zullen komen tijdens toekomstige besprekingen met Rusland.⁴⁶

Ondanks de verhoogde aandacht blijft Rusland opmerkelijk stil over zijn tactische kernwapens.⁴⁷ Hoewel beide grootmachten hun tactisch kernwapenarsenaal reeds aanzienlijk (unilateraal) hebben gereduceerd, lijkt Rusland niet geneigd om formele gesprekken over

deze reducties aan te gaan. Het is enkel bereid om te onderhandelen over zijn tactische kernwapens nadat elk kernwapen van de VS naar het eigen grondgebied is verplaatst.⁴⁸ Deze visie werd in de aanloop naar de NAVO-top eind april 2010 in Tallinn bevestigd door de Russische vertegenwoordiger bij de NAVO Dmitri Rogozin.⁴⁹ Volgens Rusland is er geen logische verantwoording voor deze wapens vanwege de conventioneel-militaire superioriteit van de VS en de NAVO tegenover Rusland.⁵⁰

De hernieuwde aandacht voor nucleaire ontwapening heeft aanleiding gegeven tot een heroverweging van het nucleaire beleid van de NAVO, met inbegrip van de trans-Atlantische nucleaire samenwerking.⁵¹ Het aandeel van nucleaire wapens binnen de defensiestrategie van de NAVO zal worden bepaald in het kader van de herziening van het Strategisch Concept van het Bondgenootschap, dat op de NAVO-top in Lissabon van 19 tot 21 november 2010 zou worden bezegeld.⁵² In een voorbereidend document van 17 mei 2010, dat de grondslag legt voor het nieuwe Strategisch Concept, wordt alvast gepleit voor het behoud van Amerikaanse kernwapens op Europees grondgebied.⁵³

3.4

Toetsingsconferentie van het Non-Proliferatieverdrag

Het Non-Proliferatieverdrag (NPV) werd in 1968 opgesteld, met stapsgewijze nucleaire ontwapening als doel. Alle staten hebben dit verdrag onderschreven, behalve India, Pakistan en Israël. Noord-Korea trok zich terug in 2003. Om de vijf jaar wordt tijdens een Toetsingsconferentie (*Review Conference of the Parties of the Treaty of the Non-Proliferation of Nuclear Weapons*) nagegaan in hoeverre afspraken werden nagekomen en wordt een stand van zaken opgemaakt. Dit toetsingsproces biedt de mogelijkheid om over tactische kernwapens te onderhandelen,⁵⁴ over regionale tegenstellingen heen. Het geeft derde landen tevens een forum om kernmachten ertoe aan te zetten om hun tactische kernwapens te reduceren en te elimineren.

In 2000 werden tactische kernwapens expliciet vermeld als onderdeel van praktische maatregelen voor het vervullen van de non-proliferatiedoelstellingen in het kader van het NPV. In het einddocument werd 'de verdere reductie van alle niet-strategische kernwapens, op basis van unilaterale initiatieven en als een integraal deel van het proces van nucleaire reductie en ontwapening' vooropgesteld.⁵⁵ In 2005 werden er geen concrete afspraken gemaakt en werd er geen consensus bereikt over een einddocument.⁵⁶

Het einddocument van de meest recente bijeenkomst van 3 tot 28 mei 2010 vermeldt geen maatregelen of afspraken rond tactische kernwapens.⁵⁷ Desalniettemin werd er in de voor-

bereidende documenten en tijdens de gesprekken meer aandacht besteed aan hun reductie en eliminatie dan op de vorige bijeenkomsten.⁵⁸ De Raad van de Europese Unie⁵⁹, Nederland⁶⁰ en België⁶¹ riepen op tot onderhandelingen tussen de VS en Rusland over tactische kernwapens. De Duitse vertegenwoordiger⁶² verwees niet expliciet naar onderhandelingen tussen de VS en Rusland, maar legde eerder de nadruk op overeenstemming binnen de NAVO. Ook de Iraanse President Mahmoud Ahmadinejad, het enige aanwezige staatshoofd op de conferentie, spoorde de VS aan om zijn tactische kernwapens op NAVO-luchtmachtbases te ontmantelen.⁶³

De nucleaire samenwerking binnen de NAVO wordt in het kader van het NPV Toetsingsproces sterk bekritiseerd.⁶⁴ De VS zijn momenteel de enige staat die kernwapens buiten het eigen grondgebied heeft opgesteld.⁶⁵ Hoewel de Amerikaanse tactische kernwapens zich reeds in Europa bevonden toen het Non-Proliferatieverdrag werd opgesteld, kan hun aanwezigheid als een inbreuk op Artikels I en II worden geïnterpreteerd. Deze artikels stellen dat kernwapenstaten geen kernwapens of de controle erover mogen doorgeven en dat niet-kernwapenstaten zich ertoe verbinden geen kernwapens te ontvangen. Bij de voorbereidingen van de Toetsingsconferentie in 2010 vroeg Rusland een overeenkomst om kernwapens binnen het eigen grondgebied te houden. Dit kan geïnterpreteerd worden als een specifiek verzoek aan de VS om zijn tactische wapens uit Europa terug te trekken.⁶⁶

4 Besluit

De nucleaire strategie van de NAVO, en dus ook de opslag van tactische kernwapens in Europa, is een product van de Koude Oorlog. Initiatieven van Amerikaanse en Europese (voormalige) leiders, waaronder de toespraak van de Amerikaanse President Obama in Praag in april 2009, hebben aanleiding gegeven tot een heroverweging van het nut en de noodzaak van Amerikaanse kernwapens die in West-Europese NAVO-landen staan opgesteld. In België werd zowel op federaal als op regionaal vlak opgeroepen tot nucleaire ontwapening en tot een kernwapenvrij Europa. Voor het internationale kader van deze oproep zijn de nucleaire strategie van de VS, de onderhandelingen tussen de VS en Rusland, de discussies binnen de NAVO en de NPV Toetsingsconferentie van belang.

De twee hoofdrolspelers inzake kernwapens, de Verenigde Staten en Rusland, hebben begin 2010 elk nieuwe lijnen voor hun nucleaire strategie uitgezet. Daarin wordt niet zozeer een afbouw van het nucleair arsenaal, als wel een meer beperkte beschrijving van wanneer kernwapens kunnen worden gebruikt, voorop gesteld. Toch hebben de twee landen op 8 april 2010 een *Nieuw START* verdrag ondertekend. Dat verdrag legt een reductie van strategische kernkoppen vast, maar zegt niets over (de in Europa aanwezige) tactische kernwapens. In de positieve dynamiek van het ondertekenen van dit verdrag werd echter de deur op een kier gezet voor onderhandelingen over deze niet-strategische kernwapens.

Binnen de NAVO woedt het debat over de nucleaire strategie in de aanloop naar de herziening van het Strategisch Concept van het bondgenootschap. De meningen zijn echter verdeeld: West-Europese landen beschouwen de aanwezigheid van kernwapens in Europa als een nutteloos overblijfsel van de Koude Oorlog en bepleiten de eliminatie ervan; Oost- en Centraal-Europese landen zien de aanwezigheid van deze wapens als een noodzakelijk afschrikmiddel tegenover de potentiële dreiging van Rusland en als symbool van trans-Atlantische verbintenissen. Met het oog op het behoud van de NAVO-cohesie te midden van verschillen tussen Oost- en West-Europa, wordt vanuit de NAVO voorsnog weinig actie ondernomen om de tactische kernwapens uit Europa te bannen. Het lijkt wel algemeen aanvaard dat beslissingen hieromtrent in onderlinge overeenstemming moeten worden genomen. Voor het al dan niet herzien van het nucleaire beleid van de NAVO zal het nieuwe Strategisch Concept van het bondgenootschap, dat verwacht wordt eind 2010, van cruciaal belang zijn.

De aanwezigheid van tactische kernwapens in Europa is een thema dat ook in het toetsingsproces van het Non-Proliferatieverdrag aan bod komt. Hoewel tijdens de meeste recente NPV Toetsingsconferentie in mei 2010 aandacht werd besteed aan de reductie en eliminatie van tactische kernwapens, werd dit in het einddocument van de conferentie niet vermeld.

Sinds de discussie over de nucleaire strategie van de NAVO is geopend, hebben Europese lidstaten geen uitdrukkelijke initiatieven genomen om de Amerikaanse kernwapens te verwijderen. Er werden enkel oproepen gelanceerd om de VS en Rusland aan te sporen tot het starten van onderhandelingen over hun respectieve tactische kernwapens. De VS zijn niet principieel gekant tegen de terugtrekking van hun wapens op Europees grondgebied, maar willen hier-

omtrent geen unilaterale of onvoorwaardelijke beslissingen nemen. Zij willen dit enkel overwegen in het kader van onderhandelingen met Rusland en besprekingen van de nucleaire strategie binnen de NAVO.

Hoewel het strategisch belang van tactische kernwapens in Europa nagenoeg weg is gevallen na de Koude Oorlog en belangrijke ontwikkelingen plaatsvonden op internationaal diplomatiek niveau, is het verwijderen van Amerikaanse kernwapens uit Europa niet vanzelfsprekend. De uitkomst van het debat binnen de NAVO en het al dan niet opvoeren van de internationale druk om het momentum voor nucleaire ontwapening te benutten, zal cruciaal zijn.

Indien internationale consensus uitblijft en op het niveau van de NAVO wordt beslist om de Amerikaanse kernwapens in Europa te behouden, moet rekening worden gehouden met enkele belangrijke consequenties. Ten eerste zal het bijkomende financiële investeringen vergen van de 'gastlidstaten' door de noodzakelijke verlengen van de levensduur - en uiteindelijk vervanging - van de vliegtuigen die de bommen kunnen dragen. Ten tweede moet rekening worden gehouden met het risico op diefstal van tactische kernwapens en dienen bijkomende (financiële) inspanningen worden geleverd om ze te beschermen.

Ten slotte zendt voortgezette ontplooiing van Amerikaanse kernwapens in Europa een slecht signaal uit naar landen met nucleaire ambities, zoals Iran en Noord-Korea. De aanwezigheid van Amerikaanse kernwapens in Europa is immers in tegenspraak met de non-proliferatie normen die de VS en Europa aan andere landen willen opleggen. Daarenboven is Amerika de enige kernwapenstaat die tactische kernwapens buiten het eigen grondgebied ontplooit, wat in tegenstrijd is met de geest, zoniet de letter van het Non-Proliferatieverdrag. Op internationaal niveau zou het reduceren of terugtrekken van Amerikaanse kernwapens in Europa de nucleaire ontwapening en non-proliferatie positief kunnen beïnvloeden.⁶⁷ Terugtrekking zou duidelijk maken dat kernmachten hun wapens niet in andere landen dienen op te stellen. Daarenboven zou het aantonen dat de Amerikaanse initiatieven en engagementen om non-proliferatie te bepleiten en reductie van arsenalen op de internationale agenda te houden, welgemeend zijn en door Europa worden ondersteund.

Eindnoten

- 1 Voorstel van resolutie van de heren Jan Roegiers, Kris Van Dijck, Ludwig Caluwé, Peter Vanvelthoven, Matthias Diependaele en Johan Verstreken en mevrouw Sabine Poleyn betreffende een kernwapenvrije wereld (Parl. St. Vl. Parl. 2009-2010, nr. 388/2).
- 2 Voorstel van resolutie betreffende diplomatieke initiatieven ter afschaffing van kernwapens (Parl. St. Kamer van Volksvertegenwoordigers 1995-1996, nr. 248/1).
- 3 Voorstel van resolutie betreffende een kernwapenvrij Vlaanderen (Parl. St. Vl. Parl. 1998-1999, nr. 1226/2).
- 4 Voorstel van resolutie betreffende de aanwezigheid van kernwapens op Vlaams grondgebied (Parl. St. Vl. Parl. 1999-2000, nr. 82/3).
- 5 Resolutie betreffende het beleid inzake non-proliferatie en nucleaire ontwapening (Parl. St. Kamer van Volksvertegenwoordigers 2004-2005, nr. 1545/07).
- 6 Verhulst, J., Van Laer, J., Van Aelst, P. & Walgrave, S., *Vrede in Vlaanderen. Opinions en engagements van Vlamingen inzake vrede en geweld* (mei 2007), http://www.vlaamsvredesinstituut.eu/get_pdf.php?ID=120&lang=NL, p. 68.
- 7 Roegiers, J., *Bespreking voorstel tot resolutie betreffende een kernwapenvrije wereld* (Parl. St. Vl. Parl. 2009-2010, nr. 388/1).
- 8 Diakov, A., Miasnikov, E. & Kadyshev, T., *Non-strategic nuclear weapons: problems of control and reduction* (2004), http://www.armscontrol.ru/pubs/en/NSNW_en_v1b.pdf, p. 7.
- 9 Katsioulis, C. & Pilger, C., *Nuclear weapons in NATO's new Strategic Concept* (mei 2008), <http://library.fes.de/pdf-files/id/ipa/05425.pdf>
- 10 Knops, R., 048 DSCFC 10 E – U.S. non-strategic nuclear weapons in Europe: a fundamental NATO debate (spring 2010), <http://www.nato-pa.int/default.asp?SHORTCUT=2083>.
- 11 Van der Zwaan, B. & Sauer, T., *Time to reconsider U.S. nuclear weapons in Europe*. *Bulletin of the Atomic Scientists* (23 november 2009), <http://www.thebulletin.org/web-edition/op-eds/time-to-reconsider-us-nuclear-weapons-europe>
- 12 Katsioulis, C. & Pilger, C., *Nuclear weapons in NATO's new Strategic Concept*
- 13 Pomper, M.A., Potter, W. & Sokov, N., *Reducing and regulating tactical (nonstrategic) nuclear weapons in Europe* (december 2009), http://cns.miis.edu/opapers/pdfs/tnw_europe.pdf
- 14 Katsioulis, C. & Pilger, C., *Nuclear weapons in NATO's new Strategic Concept*, p. 3.
- 15 *Report of the Secretary of Defense Task Force on DOD Nuclear Weapons Management: Phase II: Review of the DOD Nuclear Mission* (December 2008), <http://www.defense.gov/npr/docs/DOD%20NW%20Management%20Phase%20II%20Schlesinger.pdf>.
- 16 Pomper, M.A., Potter, W. & Sokov, N., *Reducing and regulating tactical (nonstrategic) nuclear weapons in Europe*
- 17 Knops, R., 048 DSCFC 10 E – U.S. non-strategic nuclear weapons in Europe: a fundamental NATO debate.
- 18 Woolf, A.F., *Nonstrategic Nuclear Weapons* (14 januari 2010), <http://info.publicintelligence.net/RL32572.pdf>
- 19 BASIC, *Mind the gap. Healing the NATO rift over US tactical nuclear weapons in Europe* (januari 2010), <http://www.basicint.org/pubs/BASIC-MindtheGapNATOnuclear.pdf>
- 20 Kristensen, H., *US nuclear weapons site in Europe breached* (4 februari 2010), <http://www.fas.org/blog/ssp/2010/02/kleinebrogel.php>
- 21 Katsioulis, C. & Pilger, C., *Nuclear weapons in NATO's new Strategic Concept*
- 22 Kristensen, H., *Speaking at the NPT-Review Conference* (10 mei 2010), <http://www.fas.org/blog/ssp/2010/05/speaking-at-the-npt-review-conference.php>
- 23 Knops, R., 048 DSCFC 10 E – U.S. non-strategic nuclear weapons in Europe: a fundamental NATO debate .

- 24 Chalmers, M. & Lunn, S., *NATO's tactical nuclear dilemma*.
- 25 Lamond, C. & Ingram, P., *Politics around US tactical nuclear weapons in European host states* (23 januari 2010), <http://www.basicint.org/gtz/gtz11.pdf>
- 26 Lindborg, C., *Considering NATO's Tactical Nuclear Weapons after the U.S. Nuclear Posture Review* (7 april 2010), <http://www.basicint.org/pubs/BASIC-USNPR-TNW.pdf>
- 27 Belgische parlementsleden vragen VS-Congres terugtrekking kernwapens uit Kleine Brogel (22 september 2009), <http://www.marleentemmerman.be/politica/belgische-parlementsleden-vragen-vs-congres-terugtrekking-kernwapens-uit-kleine-brogel.html>
- 28 Knops, R., 048 DSCFC 10 E – U.S. non-strategic nuclear weapons in Europe: a fundamental NATO debate.
- 29 Claes, W., Dehaene, J.-L., Michel, L. & Verhofstadt, G., *Het is nu of nooit. Kernwapens moeten de wereld uit*, *De Standaard*, 19 februari 2010.
- 30 Daalder, I. & Lodal, J., *The logic of zero. Toward a world without nuclear weapons*, *Foreign Affairs* (november/december 2008), http://www.brookings.edu/~media/Files/rc/articles/2008/11_nuclear_weapons_daalder/11_nuclear_weapons_daalder.pdf
- 31 *Nuclear Posture Review Report*, p. 27.
- 32 Kile, S.N., *Nuclear arms control and non-proliferation* (2010), <http://www.sipri.org/yearbook/2010/files/SIPRIYB201009.pdf>, p. 379.
- 33 Pollack, J., *Is a nuclear non-proliferation consensus within reach?*
- 34 Norris, R.S. & Kristensen, H.M., *U.S. nuclear forces 2010*.
- 35 *Remarks by President Obama and President Medvedev of Russia at New START Treaty Signing Ceremony and Press Conference* (8 april 2010), <http://www.whitehouse.gov/the-press-office/remarks-president-obamaand-president-medvedev-russia-new-start-treaty-signing-cere>
- 36 REUTERS, *Norway, Poland seek curbs on tactical nuclear arms* (9 april 2010), <http://www.reuters.com/article/idUSTRE6384GW20100409>
- 37 AFP, *Sweden welcomes nuclear disarmament treaty* (8 april 2010), <http://www.swedishwire.com/politics/3724-swe-den-welcomes-nuclear-disarmament-treaty>
- 38 Norris, R.S. & Kristensen, H.M., *U.S. nuclear forces 2010. Bulletin of the Atomic Scientists* (mei/juni 2010), <http://www.thebulletin.org/files/066003008.pdf>
- 39 Kristensen, H.M., *Reviewing NATO's Strategic Concept: non-strategic nuclear weapons in Europe* (januari 2009), http://www.fas.org/programs/ssp/nukes/publications1/Brief2009_Berlino12909b.pdf
- 40 Norris, R.S. & Kristensen, H.M., *Russian nuclear forces 2010. Bulletin of the Atomic Scientists* (januari/februari 2010), <http://thebulletin.metapress.com/content/4337066824700113/fulltext.pdf>
- 41 Sokov, N. *The New 2010 Russian Military Doctrine: The Nuclear Angle* (februari 2010), http://cns.miis.edu/stories/100205_russian_nuclear_doctrine.htm
- 42 *Fact Sheet. Increasing Transparency in the U.S. Nuclear Weapons Stockpile* (3 May 2010), http://www.defense.gov/npr/docs/10-05-03_fact_sheet_us_nuclear_transparency__final_w_date.pdf
- 43 Bar, 'Navo heeft nucleair afweermecanisme nodig', *De Standaard*, 20 april 2010.
- 44 Bvb, *Geen kernwapen uit Europa teruggetrokken zonder akkoord van de NAVO*, *De Standaard*, 23 april 2010.
- 45 Landler, M., *U.S. resists push by allies for tactical nuclear cuts*, *The New York Times*, 22 april 2010.
- 46 Ingram, P., *Nuclear options for NATO. Nuclear Non-Proliferation Treaty Review Conference 2010 Papers*, 4 (april 2010), <http://www.basicint.org/pubs/BASIC-NPT2010-NATO.pdf>

- 47 Bergenäs, J., et al., *Reducing and regulating Tactical (Non-strategic) nuclear weapons from Europe: moving forward?* (april 2010), http://cns.miis.edu/opapers/pdfs/reducing_tnw_april_2010.pdf
- 48 Podvig, P., *What to do about tactical nuclear weapons*, *Bulletin of the Atomic Scientists* (25 februari 2010), <http://www.thebulletin.org/web-edition/columnists/pavel-podvig/what-to-do-about-tactical-nuclear-weapons>
- 49 Bergenäs, J., et al., *Reducing and regulating Tactical (Non-strategic) nuclear weapons from Europe*
- 50 Pomper, M.A., Potter, W. & Sokov, N., *Reducing and regulating tactical (nonstrategic) nuclear weapons in Europe*, p. 18.
- 51 Lindborg, C. & Meros, N., *Treading water in 2010: the nuclear weapon states and disarmament* (april 2010), <http://www.basicint.org/pubs/BASIC-NPT-TreadingWaterin2010.pdf>
- 52 *Nuclear Posture Review Report* (april 2010), <http://www.defense.gov/npr/docs/2010%20Nuclear%20Posture%20Review%20Report.pdf>
- 53 NATO - North Atlantic Treaty Organisation, *NATO 2020: Assured Security; democratic engagement. Analysis and recommendations of the group of experts on a new strategic concept for NATO* (17 mei 2010), <http://www.nato.int/strategic-concept/expertsreport.pdf>
- 54 Pomper, M.A., Potter, W. & Sokov, N., *Reducing and regulating tactical (nonstrategic) nuclear weapons in Europe*.
- 55 2000 Review Conference of the Parties to the Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons. Final Document (2000), <http://www.reachingcriticalwill.org/legal/npt/2000FD.pdf>, p. 15.
- 56 Katsioulis, C. & Pilger, C. *Nuclear weapons in NATO's new Strategic Concept*.
- 57 2010 Review Conference of the Parties to the Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons. Final Document (2010), [http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=NPT/CONF.2010/50%20\(VOL.I\)](http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=NPT/CONF.2010/50%20(VOL.I))
- 58 Johnson, R., *NPT Day 18: Updates, downgrading HEU and non-strategic weapons* (mei 2010), <http://acronyminstitute.wordpress.com/2010/05/21/day-16/>
- 59 Council Decision 2010/212/CFSP of 29 March 2010 relating to the position of the European Union for the 2010 Review Conference of the Parties to the Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons, http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=NPT/CONF.2010/WP.31
- 60 Statement by Maxime Verhagen, http://www.minbuza.nl/en/News/Speeches_and_Articles/2010/05/Statement_by_Maxime_Verhagen_NPT_Review_Conference_2010
- 61 Statement by Werner Bauwens, <http://www.diplomatie.be/newyorkun/default.asp?ACT=5&content=87&id=30&mn=30>
- 62 Speech by Werner Hoyer, <http://www.auswaertiges-amt.de/diplo/en/Infoservice/Presse/Reden/2010/100504-Hoyer-NVV-Konferenz.html>
- 63 Hanly, C.J., *Iran leader rejects nuclear charges, invites Obama to join in abolishing weapons on UN stage* (3 mei 2010), <http://blog.taragana.com/business/2010/05/03/iran-leader-rejects-nuclear-charges-invites-obama-to-join-in-abolishing-weapons-on-un-stage-56903>
- 64 Butcher, M., *Roundtable on Nuclear weapons policies and the NATO Strategic Concept review* (13 januari 2010), http://www.pugwash.org/reports/nw/NWP-NATO-Jan2010/NW_NATO_Roundtable_Report_Final1.pdf.
- 65 Van der Zwaan, B. & Sauer, T., *Time to reconsider U.S. nuclear weapons in Europe*.
- 66 Statement by Anatoly Antonov, head of the Delegation of the Russian Federation at the Second Session of the Preparatory Committee for the 2010 Review Conference of the Parties to the Treaty of the Non-Proliferation of Nuclear Weapons (28 April 2010), <http://www.reachingcriticalwill.org/legal/npt/prepcom08/statements/RussiaApril28.pdf>
- 67 Knops, R., 048 DSCFC 10 E – U.S. non-strategic nuclear weapons in Europe: a fundamental NATO debate.

Vlaams Vredesinstituut

Leuvenseweg 86

1000 Brussel

tel. +32 2 552 45 91

vredesinstituut@vlaamsparlement.be

www.vlaamsvredesinstituut.eu

Het Vlaams Vredesinstituut werd bij decreet opgericht door het Vlaams Parlement als onafhankelijk instituut voor vredesonderzoek. Het Vredesinstituut voert wetenschappelijk onderzoek uit, documenteert relevante informatiebronnen, en informeert en adviseert het Vlaams Parlement en het brede publiek over vredesvraagstukken.

BIJLAGE 3:

Brief van enkele Belgische federale parlementsleden
aan de leden van het VS-Congres
over de modernisering van de tactische kernwapens van het type B61

Brussels, Monday, September 21, 2009

Dear Senator/Representative,

Through press reports we noticed the discussion on the modernization on the B61 nuclear weapons, more specifically the B61 Phase 6.2/2A 'Refurbishment' Study. We also noticed this modernization is presented as needed to accomplish the US obligations towards its European allies and their expectations towards the US extended deterrence. As members of the Belgian parliament we like to put into question this presentation of the opinions concerning the US extended deterrence in Europe.

Already in its Strategic Concept of 1999 NATO considered "The circumstances in which any use of nuclear weapons might have to be contemplated by them are therefore extremely remote." We consider further deployment of B61 nuclear weapons as of no military value. All deterrence roles considered for the B61 tactical nuclear weapon in the actual circumstances can be accomplished by conventional military means. The further deployment of the B61 is a waste of resources for both the US and Belgian air force.

The remaining B61 weapons are also presented as bargaining tool for the much larger amount of Russian nuclear weapons. In our opinion the continuing deployment of the B61 rather gives Russia an excuse to keep its tactical nuclear weapons deployed. Bold nuclear disarmament steps, like proposing a No First Use-treaty, will be more important incentives to bring Russia to the negotiation table than keeping B61's in Europe.

In Belgium there is a wide cross-party political consensus that the deployment of B61 nuclear weapons would best be ended. This opinion was expressed in resolutions of the Belgian Senate of 21 April 2005 and the Belgian Chambre of 13 July 2005, and was confirmed in several later resolutions like the Senate resolution of 29 January 2009.

Fully respecting the autonomy of your decision making on this issue, we hope with this letter to have aided you in making an informed decision.

Yours sincerely,

Marleen Temmerman - Senator, Chairman of the Committee for External Relations and Defence (Senate)

Patrik Vankrunkelsven - Senator, Chairman of the Committee for Justice (Senate)

Benoit Hellings - Senator

Philippe Mahoux - Senator

Geert Lambert - Senator

Dirk Van der Maelen - Vice-president of the House of Representatives

Ludwig Vandenhove - Chairman of the Committee for Defence (House of Representatives)

Juliette Boulet - Member of Parliament

Wouter De Vriendt - Member of Parliament

BIJLAGE 4:

De Britse en Franse rol in het nucleaire beleid van de NAVO

De Britse en Franse rol in het nucleaire beleid van de NAVO

Op 2 november 2010 sloten het Verenigd Koninkrijk en Frankrijk een overeenkomst met het oog op het ontwikkelen en het uitrusten van kernwapens en het op elkaar afstemmen van nucleaire onderzoeksprogramma's. Deze 'nucleaire samenwerking' is niet van dezelfde aard als de overeenkomst binnen de NAVO aangaande Amerikaanse kernwapens in Europa (*nuclear sharing*). Beide landen delen hun kernwapens niet met elkaar, ze delen enkel in de *kosten* ervan. Groot-Brittannië en Frankrijk blijven soevereine staten die ertoe in staat zijn om hun kernwapens onafhankelijk en in hun eigen nationaal belang te ontplooien.¹ Zij kunnen samenwerken wanneer dit in hun wederzijds belang is, maar ze behouden de bevoegdheid over hun eigen kerncapaciteit.

Toch kunnen de kernwapens van Frankrijk en Groot-Brittannië in NAVO-verband worden ingeschakeld. Binnen de Europese Unie zijn zij de enige lidstaten die over kernwapens beschikken, en samen met de Verenigde Staten maken zij de kerncapaciteit van de NAVO uit. Hoewel beide onafhankelijke kernmachten elk een eigen afschrikkende waarde op zichzelf bezitten, wordt hun kerncapaciteit geacht bij te dragen tot de algemene afschrikking en daardoor tot de veiligheid van de Bondgenoten.² Het Franse en/of Britse kernwapenarsenaal kan indien nodig aan de NAVO worden overgedragen, hoewel het eveneens mogelijk is dat geen van beide beschikbaar zal zijn.

De Franse en Britse kerncapaciteit zijn niet gelijk te schakelen met NAVO-kerncapaciteit. De atoombommen blijven onder nationale controle en vallen niet onder de bevoegdheid van de NAVO. Indien nodig, kunnen ze – mits goedkeuring van de twee soevereine staten – voor NAVO-doeleinden worden ingezet. De uiteindelijke beslissing hierover wordt door Frankrijk en Groot-Brittannië genomen. De Britse en Franse kernwapens maken in die zin wel deel uit van het nucleaire beleid van de NAVO. De terbeschikkingstelling van kernwapens aan de NAVO kadert binnen wederzijdse afspraken.³

Het nieuwe Strategische Concept van de NAVO, dat op 19 november 2010 werd aangenomen, stelt dat de veiligheid van de Alliantie in de eerste plaats wordt verzekerd door de strategische kernwapens van de Verenigde Staten.⁴ In lijn met de verklaringen van het Verenigd Koninkrijk en Frankrijk worden de onafhankelijke strategische Britse en Franse kernmachten een eigen afschrikkende functie toegeschreven, terwijl ze ook bijdragen tot de algemene afschrikking en de veiligheid van de Bondgenoten.

¹ *UK-France summit press conference* (2 november 2010), <http://www.number10.gov.uk/news/speeches-and-transcripts/2010/11/uk-france-summit-press-conference-56551>

² *UK-France summit 2010 declaration on defence and security co-operation* (2 november 2010), <http://www.number10.gov.uk/news/statements-and-articles/2010/11/uk%E2%80%93france-summit-2010-declaration-on-defence-and-security-co-operation-56519>

³ Fox, L., *Defence Treaties - France* (2 november 2010), <http://www.publications.parliament.uk/pa/cm201011/cmhansrd/cm101102/debtext/101102-0001.htm#10110260000004>

⁴ NATO, *Strategic Concept For the Defence and Security of The Members of the North Atlantic Treaty Organisation* (22 november 2010), <http://www.nato.int/lisbon2010/strategic-concept-2010-eng.pdf>